

NIEK: Dames en heren,

Wij hebben lang gearzeld of we wel zelf naar Stock... eh Amsterdam zouden komen om deze prijs persoonlijk in ontvangst te nemen. Natuurlijk, we zijn hoogst vereerd en prijzen de jury vanwege zijn fijnzinnige smaak, maar we hadden al oudere afspraken staan (vertalers hebben nou eenmaal een heel druk leven) en hebben daarom overwogen een plaatsvervanger te sturen.

HARM: Maar Gordon heeft besloten geen openbare optredens meer te doen. Vandaar dat we hier toch maar samen zijn.

NIEK: Samen. Wat wij leuk vinden is dat we samen bekroond worden. Het betekent dat we als eenheid gezien worden. Die eenheid bestaat bij de gratie van een vaste werkwijze. We verdelen een boek in twee gelijke delen. De ene keer doet Harm de eerste helft, de volgende keer doe ik dat.

HARM: We sturen elkaar de vertaling van ons deel toe, dat wordt vervolgens door de zeergewaardeerde collega tot op de grond toe afgebroken, hij stuurt zijn commentaren terug. In het gros van de gevallen worden de correcties verbeteringen bij acclamatie aangenomen omdat ze van cosmetische aard zijn of omdat je meteen beseft: 'Ja, dit is beter'. Maar in sommige gevallen denk je: 'Ja, je hebt wel de vinger op de zere plek gelegd, maar de voorgestelde verbetering is nog niet ideaal.' Dat is de volgende fase, waarin we echt in elkaars fysieke aanwezigheid al ijsberend proberen een oplossing te vinden.

NIEK: Dat kan tot verhitte discussies leiden, waarbij we niet ophouden met argumenteren tot dat we het eens zijn. Meestal zijn we het dan eens geworden over de enige oplossing: we moeten het aan de schrijver vragen.

HARM: Waarom doen we dit zo? Omdat wij denken dat het resultaat er beter van wordt. Je behoedt elkaar voor begripsfouten en verkeerde interpretaties, voor de enkele blinde vlek. Bovendien brengen we verschillende expertises in. Niek vertrouw ik blindelings als het gaat om Engelse romans. Hij is tot van de kleinste idiomatische frases op de hoogte. Waar ik soms nog twijfel, roept hij dan: 'Ja, dat heb je goed aanvoeld' of 'Nee, dat zegt ze wel, maar zo bedoelt ze het natuurlijk niet.' Niek is ook degene die van ons tweeën het best met dialoog in diverse registers uit de voeten kan. Hij herkent ook eerder dichters uit het Engelse repertoire.

NIEK: Harm daarentegen let scherper op grammaticale zuiverheid en is daar ook gevoeliger voor dan ik. En hij is veel beter thuis in de wereld van de film en de popmuziek. Hij weet bijvoorbeeld dat de mannen van ZZ Top lange baarden hebben. Zo vul je elkaar aan.

HARM: Gereformeerde bijbelkennis bezitten we helaas allebei.

NIEK: Wat ook enorm helpt is de frisse blik van een vertrouwde ander. Als je een eerste versie van een vertaling hebt gemaakt, kijkt een tweede daar onbevangener naar dan je zelf zou hebben gedaan als je je revisie doet. Een ander kan er niet gehinderd door voorkennis en ontstaansgeschiedenis naar kijken.

HARM: Bij onze besprekingen hebben we gemerkt dat je door hardop over iets te praten, en in je eigen woorden aan de ander uit te leggen wat volgens jou de crux is, andere woorden gebruikt dan er al op papier stonden. En dat je in je drift om uit te leggen dan soms de treffende term bezigt waarnaar je eigenlijk op zoek was. Je hebt samen geconstateerd dat wat er staat het nog niet is, en vaak merkt de ander dan op: 'Hé wat zeg je daar. Is dat niet gewoon wat er bedoeld wordt en hoe we dat eigenlijk zeggen?' Dat zijn eureka-momenten die je in je eentje minder makkelijk hebt, want je gaat niet met jezelf in discussie.

NIEK: Wat voor ons ook behoorlijk meetelt is het sociale aspect. Ik ken collega's die de hele dag in hun eentje bezig zijn, om elf uur even koffie zetten, kijken of er post is, de bloemen watergeven om de benen te kunnen streken en om kwart voor twaalf uur 's avonds het raam openzetten om de rook van de zware shag te verdrijven en te kijken of hun vrouw er al aankomt. Als je samenwerkt kom je nog eens onder de mensen, althans onder één mens. Harm gaat vaak vrolijker de deur uit dan hij binnenkwam.

HARM: Maar dit terzijde. Wij zijn ervan overtuigd dat de kwaliteit van de vertalingen die we samen opleveren, volgens de geschetste werkwijze, hoger ligt dan wat we afzonderlijk hadden kunnen produceren. En dat is voor ons ook de doorslaggevende reden om als duo te willen werken. Want waarom zouden we anders dief van elkaars portemonnee zijn? Alle opbrengsten moeten we immers delen. En tijdwinst levert het niet op. Want dat je als duo eerder kunt

inleveren dan als eenpitter is een vooral onder uitgevers wijdverbreide gedachte.

NIEK: Betekent ons enthousiasme voor het duvertalen dan automatisch ook: hoe meer zielen hoe meer kwaliteit? Zou het niveau verder opgekrikt kunnen worden door er een derde, een vierde, of een vijfde bij te nemen? Neemt de kwaliteit exponentieel toe als er meer mensen bij worden ingezet? Nou...

HARM: Meermansvertalen moet in onze ogen wel aan bepaalde voorwaarden voldoen en het is lastig om je voor te stellen hoe dat in de praktijk kan. Om te beginnen moet het taalgevoel van alle betrokkenen sterk in elkaars verlengde liggen. De situatie is anders al snel onwerkbaar, want als je over elke voorgestelde verbetering eerst moet bakkeleien schiet het niet op. Je vertaling moet eenheid van toon hebben. Het lijkt het ons ook duidelijk dat de betrokkenen geen al te lange tenen moeten hebben, want als je eigen tekst zwart van de aantekeningen van drie anderen terugkrijgt moet je geen stekels opzetten. Je moet tegen kritische opmerkingen bestand zijn en je eigen ego opzij kunnen zetten.

NIEK: Maar bovenal kan een vertaalcollectief van drie, vier of nog meer mensen alleen maar echt als eenheid gezien worden als de vertaling een eenheid vormt en hoe kan dat zonder dat iedereen alles van iedereen heeft bekeken, becommentarieerd en besproken? Een moeilijk voorstelbare situatie.

Wij willen niemand de wet voorschrijven en niemand iets verbieden, maar als een literair boek vertaald wordt door drie of vier mensen, dan moet dat wel om de juiste redenen zijn, namelijk dat het daar beter van wordt, en niet omdat een uitgever het zo snel mogelijk op de markt wil hebben.

(Afronding en korte wederzijdse dankbetuiging.)

*Niek Miedema & Harm Damsma
bij de uitreiking van de Letterenfonds Vertaalprijs
in De Rode Hoed te Amsterdam
vrijdag 9 december 2016*

